

ZOFIA ZIERHOFFEROWA
15 IV 1930–28 XI 2016

5 grudnia 2016 r. pożegnaliśmy na cmentarzu Junikowskim w Poznaniu mgr Zofię Zierhofferową, niestrudzoną badaczkę nazewnictwa geograficznego Wielkopolski, Polski i Europy, współautorkę — wraz z mężem Karolem Zierhofferem — monografii, które na trwałe wpiwały się w dorobek onomastyki polskiej¹.

Przyszła na świat 15 kwietnia 1930 r. we wsi Czerników Opatowski w powiecie Opatów Kielecki, w rodzinie rolniczej. Jej rodzicami byli Jan Koza i Marianna z domu Bańcer. Do szkoły powszechnej uczęszczała w rodzinnej wsi, ale edukację przerwała wojna. Jej okrucieństw rodzina Kozów doświadczyła szczególnie boleśnie — utraciwszy wszystko (gdyż w 1944 r. w pobliżu wsi przebiegał front), tułała się.

Przerwaną edukację szkolną Zofia kontynuowała po wojnie w Opatowie, gdzie w trybie przyspieszonym ukończyła gimnazjum i liceum. Przez ten czas, udzielając korepetycji, wspomagała finansowo rodzinę pozbawioną ojca, który zmarł podczas wojny. Po uzyskaniu w 1949 r. świadectwa dojrzałości rozpoczęła trzyletnie studia polonistyczne pierwszego stopnia na Uniwersytecie Mikołaja

¹ Dziękuję Panu Profesorowi Karolowi Zierhofferowi za przekazane mi dane do biogramu Żony i bibliografii Jej prac.

Kopernika w Toruniu. Jej zainteresowania naukowe kształtowali związani z tą uczelnią wybitni poloniści — historycy języka i literatury, profesorowie: Halina Turska, Stefan Hrabec, Konrad Górski, Tadeusz Makowiecki, Artur Hutnikiewicz. Studia drugiego stopnia ze specjalizacją językoznawczą podjęła w 1952 r. na Uniwersytecie Poznańskim. Studiowała pod kierunkiem prof. Stanisława Urbańczyka (uczestniczyła w prowadzonym przez niego wyższym seminarium języka polskiego) oraz prof. Władysława Kuraszkiewicza (uczęszczała na jego seminarium slawistyczne). W Poznaniu poznała swego przyszłego męża Karola Zierhofferę, który w 1945 r. przeniósł się tu wraz z rodziną (zmuszoną do opuszczenia Lwowa) i pod okiem prof. Stanisława Urbańczyka rozpoczął karierę naukową. Dyplom magistra uzyskała w 1954 r. na podstawie pracy o języku pism Hugona Kołłątaja (promotorem był prof. S. Urbańczyk). Jeszcze w tym samym roku prof. W. Kuraszkiewicz zaangażował ją do poznańskiej Pracowni Słownika Polszczyzny XVI wieku, należącej do Instytutu Badań Literackich PAN. Dla Zofii Zierhofferowej był to początek wieloletniej pracy leksykograficznej, która polegała na gromadzeniu materiału, a następnie na opracowywaniu artykułów hasłowych. W efekcie tych działań w naukowy dorobek Zofii Zierhofferowej wpisały się autorskie hasła zamieszczone w tomach 1–12 tego słownika.

Należy wspomnieć także o Jej udziale w wartościowym przedsięwzięciu edytorskim, jakim było krytyczne wydanie „Postylli” Mikołaja Reja („Różnice językowe między III i IV wydaniem Postylli”, 1965). Działalność edytorska ściśle wiązała się z zakrojonymi na szeroką skalę badaniami historycznojęzykowymi prowadzonymi w Poznaniu.

Po rozwiązaniu w 1977 r. poznańskiej pracowni Zofia Zierhofferowa została zaangażowana przez prof. Kazimierza Rymuta do pracy w Instytucie Języka Polskiego PAN, utworzonym w Krakowie. Jako osoba o dużym doświadczeniu leksykograficznym, uczestniczyła w pracy nad słownikiem „Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany”. Zebrała i opracowała materiał toponimiczny z historycznych województw poznańskiego i kaliskiego, a więc z całej historycznej Wielkopolski (pracowała w Poznaniu, a opracowany, zetymologizowany materiał słownikowy wysyłała do krakowskiej pracowni). Powierzone Jej zadanie kontynuowała jeszcze po przejściu w 1991 r. na emeryturę. Dotychczas wydano drukiem 13 tomów „Słownika” (A–Si), a Zofia Zierhofferowa należy do kilkunastu autorów haseł (sygnowanych inicjałami ZZ).

Ambicje badawcze Zofii Zierhofferowej wykraczały poza prace leksykograficzne, czego dowiodła, rozwijając własną twórczość naukową². Publikowała

² Krótkie omówienia większości prac Zofii Zierhofferowej z lat 1959–2004 przedstawiłam w książce „Wśród ciekawych nazw i wyrazów”, będącej zbiorem autorskich i współautorskich artykułów Zofii i Karola Zierhofferów; zob. Z. i K. Zierhofferowie, *Wśród ciekawych nazw i wyrazów*, red. I. Sarnowska-Giefing, Poznań 2004, s. 341–351.

artykuły w prestiżowych pismach, takich jak: „Język Polski”, „Polonica”, później głównie „Onomastica”. Interesował ją rozwój znaczeniowy wyrazów, historyczna fleksja i słowotwórstwo (m.in.: „Polskie *sam, siam* oraz *sak, siak*”, 1959; „Przymiotniki gwarowe z przyrostkiem *-(ej)szy* ze szczególnym uwzględnieniem typu *rańszy, południejszy*”, 1960; „Rozwój i funkcje wyrazu gwarowego *mâli*”, 1963). W latach późniejszych w ten obszar badań wpisały się jej kolejne artykuły, m.in.: „Liczba pojedyncza wyrazu *lato* w znaczeniu ‘annus’”, 1980; „Problemy odmiany i słowotwórstwa rzeczowników rodzaju nijakiego na *-um*”, 1996.

Widoczne już w pracy magisterskiej zainteresowanie językiem pisarzy zaowocowało kilkoma artykułami dotyczącymi „zagadkowych” wyrazów w dziełach Wyspiańskiego, Mickiewicza i Kochanowskiego („Wyspiańskiego *okież, nieokież*”, 1959; „«Lato za latem bieży» i inne podobne użycia tego wyrazu, 1981; „Zagadkowa *róża* w XVI pieśni Ksiąg wtórych Jana Kochanowskiego”, 1984).

Od lat osiemdziesiątych XX w. prace Zofii Zierhofferowej poświęcone były głównie toponimii. Problematyka onomastyczna wiązała się w nich z historią języka — dotyczyły one bowiem głównie procesów nazwotwórczych, formowania się i rozwoju polskich toponimów, ich etymologii. Część tych prac przyniosła szczegółowe objaśnienia pojedynczych nazw miejscowych na tle historyczno-kulturowym (m.in.: „Czy San rzeczywiście «domierzał» do Wisły pod Sandomierzem?”, 1981; „Nazwa miejscowa *Bure* (Nie kolorowa etymologia)”, 1983; „Od apelatywu *góra* do nazwy miejscowej *Góra*. Rozważania semantyczne”, 1984; „Kórnik — znaczenie i historia nazwy”, 1986). W dorobku Zofii Zierhofferowej z tego okresu są też prace materiałowo-teoretyczne (m.in. „Nazwy podziałowe. Podstawa wyodrębnienia, charakterystyka i klasyfikacja”, 1988).

W 1989 roku opublikowała monografię pt. „Nazwy typu *Osiek Mały, Koźminek* i inne derywowane od nazw miejscowych. Na przykładzie materiału z dawnego województwa kaliskiego”. Poza toponimami wskazanymi w tytule przedmiotem opracowania stały się: nazwy z członami dyferencyjnymi *Nowy — Stary*, nazwy z członami dyferencyjnymi topograficznymi, społeczno-dzierżawczymi i kulturowymi, a także nazwy złożone z członami dyferencyjnymi o charakterze terminów osadniczych (*Wieś, Wola, Holendry*||*Olendry, Kolonia, Huba*||*Huby, Parcele, Osada, Ulica, Folwark, Leśnictwo, Leśniczówka, Młyn, Huta, Budy*). Terminom osadniczym utrwalonym w toponimach Zofia Zierhofferowa poświęciła także swoje późniejsze artykuły („*Kolonia*, historia wyrazu i jego funkcja w toponimii”, 1991; „Terminy osadnicze i ich funkcje w toponimii (na podstawie materiału nazewniczego z dawnego województwa kaliskiego)”, 1991).

Rozwinięciem (uzupełnieniem) zagadnień poruszanych we wskazanej monografii stał się artykuł poświęcony dwuczłonowym nazwom osad olęderskich

w Wielkopolsce (2003), w którym omówiła nazwy z członami *Holendry*||*Olendry* (pokazała m.in. zmiany formy, znaczenia i funkcji tych członów w toponimach).

Bibliografia prac Zofii Zierhofferowej (łącznie z pracami współautorskimi) obejmuje blisko 80 pozycji. Jest wśród nich pięć monografii napisanych we współpracy z mężem Karolem Zierhofferem: „Nazwy miast Wielkopolski” (1987), „Nazwy zachodnioeuropejskie w języku polskim a związki Polski z kulturą Europy” (2000), „Polska a Europa w świetle nazw geograficznych” (2007); „Nazwy geograficzne Europy w języku polskim. Dziedzictwo i współczesność” (2011), „Słowianie połabscy w świetle utworzonych przez nich urbonimów” (2016). Pierwsza z nich ma charakter popularnonaukowy — zawiera przystępnie podane etymologie 123 nazw wielkopolskich miast (60 opracowała Zofia Zierhofferowa). Trzy następne książki to imponujące studia poświęcone egzonimom, a więc przejmowanym przez polszczyznę w toku jej historycznego rozwoju nazwom obcego pochodzenia z obszaru Europy Zachodniej, Rusi oraz Czech i Moraw. Monografie te doczekały się obszernych recenzji, m.in. w „Onomastikach” (2000, 2006, 2012). Szczegółowe problemy dotyczące egzonimów w historii języka polskiego zostały także podjęte w kilku osobnych artykułach, opublikowanych w czasopismach oraz pokonferencyjnych księgach zbiorowych.

W swoim przemówieniu wygłoszonym z okazji odnowienia doktoratu prof. Karol Zierhoffer z naciskiem podkreślał: „Zagadnienie to wymagało uwzględnienia podłoża historycznego i kulturowego oraz wyjaśnienia procesów adaptacyjnych zachodzących przy przejmowaniu tych nazw do języka polskiego. Trzy prace z tego zakresu oraz około trzydziestu artykułów są owocem ścisłej współpracy z moją żoną Zofią, która łączyła naszą wiedzę i umiejętności”³.

Ostatni wspólny artykuł Zofii i Karola Zierhofferów „Polityczne i upamiętniające funkcje urbonimów odantroponimicznych” ukazał się w 2016 r. Kilka tygodni po śmierci Zofii Zierhofferowej wyszła ostatnia książka obojga Autorów „Słowianie połabscy w świetle utworzonych przez nich urbonimów”⁴.

Zofia Zierhofferowa była członkinią Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego i Polskiego Towarzystwa Językoznawczego. Aktywnie uczestniczyła w życiu naukowym, biorąc udział w konferencjach międzynarodowych i krajowych. Występowała jako referentka (autorka bądź współautorka prezentowanych referatów) oraz niezawodna dyskutantka. Jej erudycja, badawcza dociekliwość, a także (mimo postępującego osłabienia wzroku) ogromna pracowitość, budziły

³ K. Zierhoffer, Przemówienie z okazji odnowienia doktoratu po pięćdziesięciu latach. W: Pogranicza językoznawstwa polonistycznego, red. M. Rybka, P. Wiatrowski, Poznań 2015, s. 14.

⁴ Zrecenzowania tej pracy podjęła się prof. Maria Malec (zob. s. 300–303).

szacunek i uznanie środowiska. Była osobą skromną, nie dbała o stopnie i tytuły naukowe (mając dorobek profesorski, zadowalała się stopniem magistra).

Pozostawała z prof. Karolem Zierhofferem w wieloletnim związku małżeńskim, opartym nie tylko na wzajemnym głębokim uczuciu, ale także na wspólnocie naukowych zainteresowań i podróźniczych pasji. Niewątpliwie najbardziej wartościową część Jej naukowego dorobku stanowią monografie onomastyczne napisane z mężem, należy jednak pamiętać, że swoją obecność w nauce i praktyce badawczej śp. Zofia Zierhofferowa zaznaczyła także jako niezależna badaczka.

BIBLIOGRAFIA PRAC ZOFII ZIERHOFFEROWEJ

1959

Wyspiańskiego *okież*, *nieokież*. *Język Polski*, XXXIX, z. 3, s. 202–207.

Polskie *sam*, *siam* oraz *sak*, *siak*. *Język Polski*, XXXIX, z. 5, s. 344–353.

1960

Przymiotniki gwarowe z przyrostkiem *-(ej)szy* ze szczególnym uwzględnieniem typu *rańszy*, *południejszy*. *Język Polski*, XL, z. 3, s. 169–176.

1963

Rozwój i funkcje wyrazu gwarowego *máli*. *Język Polski*, XLIII, z. 1–2, s. 57–65.

1965

Różnice językowe między III i IV wydaniem *Postylli*. W: Mikołaj Rej, *Postylla*, cz. I (Mikołaj Rej, *Dzieła wszystkie*, t. IV), oprac. K. Górski, W. Kuraszkiewicz, I. Rostkowska, L. Zdancewicz, Z. Zierhofferowa, J. Klimaszewska. Biblioteka Pisarzy Polskich, Seria B, nr 14. Wrocław: Instytut Badań Literackich PAN, s. 247–256.

1980

Liczba pojedyncza wyrazu *lato* w znaczeniu 'annus' w języku polskim. *Polonica*, I, s. 145–164.

1981

„*Lato za latem bieży*” i inne podobne użycia tego wyrazu u Mickiewicza. *Język Polski*, LXI, z. 3–4, s. 207–214.

Czy San rzeczywiście „domierzał” do Wisły pod Sandomierzem? *Język Polski*, LXI, s. 91.

1983

Nazwa miejscowa *Bure* (Nie kolorowa etymologia). *Język Polski*, LXIII, z. 1–2, s. 84–88.

1984

Od apelatywu *góra* do nazwy miejscowej *Góra*. Rozważania semantyczne. *Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego UG. Prace Językoznawcze*, 10, s. 57–61.

Zagadkowa róża w XVI pieśni Ksiąg wtórych Jana Kochanowskiego. *Język Polski*, LXIV, z. 4, s. 265–267.

1986

Kórnik — znaczenie i historia nazwy. *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, 21, s. 5–10.
Nazwy miast Wielkopolski. *Nurt*, nr 254, s. 8–10 (współautor: K. Zierhoffer).

1987

Nazwy miast Wielkopolski. Poznań: Wyd. Poznańskie, 186 s. (współautor: K. Zierhoffer).

1988

Nazwy podziałowe. Podstawa wyodrębnienia, charakterystyka i klasyfikacja. W: V Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna. Poznań 3–5 września 1985. Księga referatów, red. K. Zierhoffer, Poznań: UAM, s. 289–295.

Z zagadnień wpływu łaciny na nazewnictwo obce w języku polskim. Z *Polskich Studiów Slawistycznych*, VII: *Językoznawstwo*. Prace na X Międzynarodowy Kongres Slawistów w Sofii. Warszawa, s. 509–517 (współautor: K. Zierhoffer).

1989

Nazwy typu *Osiek Mały*, *Koźminek* i inne derywowane od nazw miejscowych. Na przykładzie materiału z dawnego województwa kaliskiego. *Komitet Językoznawstwa PAN. Prace Onomastyczne*, 33, Wrocław, 150 s.

1990

Les toponymes occidentaux par le truchement du latin dans la langue polonaise au cours du XVI siècle. W: *Proceedings of the XVIIth International Congress of Onomastic Sciences*, Helsinki 13–18 August 1990. Vol. 2, Helsinki, s. 484–491 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazwy miast Wielkopolski: 1. *Wielkopolska*; 2. *Babimost*; 3. *Barcin, Bojanowo*; 4. *Czaplinek*; 5. *Borek Wielkopolski, Buk*. *Dzisiaj*, 31 X–1 XI; 9–11 XI; 23–25 XI; 7–9 XII; 28 XII–1 I 1991 (współautor: Karol Zierhoffer).

1991

Terminy osadnicze i ich funkcja w toponimii (na podstawie materiału nazewniczego z obszaru dawnego województwa kaliskiego). *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej Powstańców Śląskich w Opolu. Językoznawstwo*, XIII, s. 339–345.

Kolonia. Historia wyrazu i jego funkcja w toponimii, *Studia Polonistyczne*, XVI/XVII, Poznań, s. 125–131.

1992

Adaptacje zachodnioeuropejskiego nazewnictwa przejętego z łaciny przez polszczyznę XVI wieku. *Onomastica*, XXXVII, s. 13–39 (współautor: Karol Zierhoffer).

1993

Krystyna Nizio (29 IX 1928–7 II 1990). *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, 23, s. 265–267.

Nazewnictwo zachodnioeuropejskie w piśmiennictwie i języku polskim (od czasów najdawniejszych do końca XV w.). W: *Wpływy obce w nazewnictwie Polski*. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Linguistica*, 27, Łódź, s. 363–373 (współautor: Karol Zierhoffer).

Zagadkowa nazwa *Brzemie* (niem. Bremen). (Na marginesie pracy o adaptacji nazw zachodnioeuropejskich w polszczyźnie). *Język Polski*, LXXIII, z. 4–5, s. 275–278 (współautor: Karol Zierhoffer).

1994

Przejmowanie nazewnictwa z narodowych języków zachodnioeuropejskich przez polszczyznę XVI wieku. *Onomastica*, XXXIX, s. 5–32 (współautor: Karol Zierhoffer).

Zasób nazw zachodnioeuropejskich zaadaptowanych przez polszczyznę w średniowieczu. *Studia Historycznojęzykowe*, I. Red. M. Kucala, Z. Krążyńska. *Prace IJP PAN*, 90. Kraków: Wyd. IJP PAN, s. 73–79 (współautor: Karol Zierhoffer).

1995

Patriotyczna motywacja w nazewnictwie wielkopolskim w XIX wieku na tle nazewnictwa o charakterze politycznym. W: Z. Krążyńska, Z. Zagórski (red.), *Język polski — historia i współczesność*, Poznań: PTPN, s. 169–175 (współautor: Karol Zierhoffer).

1996

Problemy odmiany i słowotwórstwa rzeczowników rodzaju nijakiego na *-um*. W: *Fleksja historyczna*, *Studia Historycznojęzykowe*, II. Red. M. Kucala, W. R. Rzepka. *Prace Instytutu Języka Polskiego PAN*, 100, Kraków, s. 101–109.

Historia polskich nazw stolicy Bawarii *Monachium*. *Język Polski*, LXXVI, z. 1, s. 51–52 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazewnictwo w Anonima „Diariuszu peregrynacji włoskiej, hiszpańskiej, portugalskiej” (1595). *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, 24, s. 137–146 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazewnictwo w „Księgach peregrynackich” Macieja Rywockiego. W: *W przyjacielskim kręgu*. *Prace ofiarowane Profesorowi Zygmuntowi Zagórskiemu w 70. rocznicę urodzin*. Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, 1. Poznań: WiS, s. 39–43 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazewnictwo zachodnioeuropejskie w dziele W. A. Łubieńskiego. *Poznańskie Studia Polonistyczne*. Seria Językoznawcza, III (XXIII), s. 196–223 (współautor: Karol Zierhoffer).

Zachodnioeuropejskie nazewnictwo w dziele Giovanniego Botera „Le relationi universali” i jego polskim przekładzie. *Onomastica*, XLI, s. 21–39 (współautor: Karol Zierhoffer).

1997

Nazewnictwo geograficzne z obszaru Niemiec w polszczyźnie. W: K. Hengst u.a. (Hrsg.), *Wort und Name in deutsch-slavischen Sprachkontakt*. Ernst Eichler von seinen Schülern und Freunden. Köln–Weimar–Wien: Springer, s. 419–427 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazewnictwo zachodnioeuropejskie w „Dykcjonarzyku geograficznym” Franciszka Siarczyńskiego. *Poznańskie Studia Polonistyczne*. Seria Językoznawcza, IV (XXIV), s. 166–181 (współautor: Karol Zierhoffer).

Wpływ języka francuskiego na polskie nazewnictwo obce w XVIII wieku. W: H. Popowska-Taborska, J. Duma (red.), *Onomastyka i dialektologia*. *Prace dedykowane Pani Profesor Ewie Rzetelskiej-Feleszko*. Warszawa: SOW, s. 317–322 (współautor: Karol Zierhoffer).

Wyrazy pochodzenia łacińskiego i grecko-łacińskiego na *-um*, *-ium*, *-eum* w polszczyźnie i innych językach słowiańskich. *Poznańskie Studia Polonistyczne*. Seria Językoznawcza, IV (XXIV), s. 46–58 (współautor: Karol Zierhoffer).

1998

Fleksyjność zachodnioeuropejskich nazw geograficznych w polskich podręcznikach geografii drugiej połowy XIX wieku. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*, V (XXV), s. 193–216 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazewnictwo zachodnioeuropejskie w trzech podręcznikach geografii z drugiej połowy XVIII wieku. W: *Viribus unitis. Księga poświęcona Profesor Monice Gruchmanowej w 75-lecie urodzin*. Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, 4. Poznań: WiS, s. 36–39 (współautor: Karol Zierhoffer).

Obce nazwy geograficzne w polszczyźnie. W: Ewa Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne*. Encyklopedia. Warszawa–Kraków: TNW, s. 308–326 (współautor: Karol Zierhoffer).

1999

Nazewnictwo zachodnioeuropejskie w polszczyźnie drugiej połowy XIX wieku z perspektywy jego stanu w drugiej połowie XVIII wieku. *Onomastica*, XLIII, s. 9–36 (współautor: Karol Zierhoffer).

2000

Nazwy zachodnioeuropejskie w języku polskim a związki Polski z kulturą Europy. *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Prace Komisji Językoznawczej*, 32, Poznań, 287 s. (współautor: Karol Zierhoffer).

Polski system nazewnictwa geograficznego i jego przeobrażenia w historii. *Studia Historyczno-językowe*, III. Red. K. Rymut, W. R. Rzepka. *Prace Instytutu Języka Polskiego PAN*, 111. Kraków, s. 335–340 (współautor: Karol Zierhoffer).

2001

Apelatyw *góra* w oronimii oraz uwagi o polskich nazwach gór Europy i świata. W: A. Cieślakowa, B. Czopek-Kopciuch (red.), *Toponimia i oronimia*. Kraków, s. 313–322 (współautor: Karol Zierhoffer).

2003

Obce nazwy geograficzne w polszczyźnie — ich związki z kulturą i wartości, jakie do niej wnoszą. W: Z. Kaleta (red.), *Nazwy własne a kultura. Polska i inne kraje słowiańskie*. *Prace Slawistyczne Instytutu Slawistyki Polskiej PAN*, 115. Warszawa, s. 79–95 (współautor: Karol Zierhoffer).

Choronimy w formie zestawień w polszczyźnie. W: M. Biolik (red.), *Metodologia badań onomastycznych*. Olsztyn: *Towarzystwo Naukowe–Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego*, s. 410–419 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazwy osad ołędzkich w dawnym województwie poznańskim. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza X (XXX)*, s. 261–293.

2004

Współczesne polskie nazwy z obszaru Europy i ich kontekst kulturowy. W: R. Mrózek (red.), *Nazwy własne w języku, kulturze i komunikacji społecznej*. Katowice: *Wyd. UŚ*, s. 141–156 (współautor: Karol Zierhoffer).

Wśród ciekawych nazw i wyrazów. *Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej*, 25. Poznań, 368 s. (współautor: Karol Zierhoffer).

2005

Nazwy geograficzne z obszaru Rusi w polskich kronikach średniowiecznych od Galla do Długosza. W: W. Książek-Bryłowa, H. Duda (red.), *Język polski. Współczesność, historia*, V. Lublin: Wyd. UMCS, s. 201–209 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazwy najstarszych ośrodków kościelnych i państwowych na Węgrzech w polskich źródłach średniowiecznych. W: *Ad perpetuam rei memoriam* Profesorowi Wojciechowi Ryszardowi Rzepce z okazji 65. urodzin. Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, 26. Poznań, s. 459–464 (współautor: Karol Zierhoffer).

Wpływ języka niemieckiego na nazewnictwo obce w polszczyźnie. *Onomastica*, L, s. 111–124 (współautor: Karol Zierhoffer).

2006

Związki między nazwami etnicznymi i choronimiami. W: [K. Rymut i in. (red.)], *Munuscula linguistica in honorem Aleksandra Cieślíkowa oblata*. Kraków: Pandit, s. 551–554 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazwy najstarszych grodów czeskich notowane w polskich źródłach od średniowiecza. *Acta onomastica*, XLVII. [Věnovano k 70. narozeninám PhDr. Miloslavy Knappové Csc.]. s. 490–496 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazewnictwo Czech i Moraw w polskich źródłach od XII–XVIII wieku. *Slavia Occidentalis*, 63, s. 101–116 (współautor: Karol Zierhoffer).

Szkic o fonetyce toponimów. *Onomastica*, LI, s. 73–103 (współautor: Karol Zierhoffer).

Jeszcze raz o nazwie *Babimost* i terminie hydro- i toponimicznym *baba* 'bagno, trzęsawisko'. *Onomastica*, LI, s. 256–360 (współautor: Karol Zierhoffer).

Polskie choronimy derywowane od nazw etnicznych. W: Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz (red.), *Onimizacja i apelatywizacja*. Białystok: Wyd. UwB, s. 649–655 (współautor: Karol Zierhoffer).

2007

Polska a Europa w świetle nazw geograficznych. Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, 32, Poznań, 395 s. (współautor: Karol Zierhoffer).

Wpływ wydarzeń historycznych na upowszechnianie toponimów oraz ich trwałość. W: A. Cieślíkowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek (red.), *Nowe nazwy własne, nowe tendencje badawcze*, Kraków: Pandit, s. 313–320 (współautor: Karol Zierhoffer).

2008

Kazimierz Rymut 18 XII 1935–14 XI 2006. *Slavia Occidentalis*, 65, s. 175–180 (współautor: Karol Zierhoffer).

Winiary, Winnice i Winne Góry w Polsce. *Acta onomastica*, IL [Věnovano k 70. narozeninám PhDr. Libuše Olivové-Nezbedové, Csc.], s. 374–385 (współautor: Karol Zierhoffer).

2009

Refleksy gospodarki żarowej w polskim nazewnictwie. *Onomastica*, LIII, s. 93–117 (współautor: Karol Zierhoffer).

2010

Wybrane cechy fonetyczne charakterystyczne dla toponimów. W: M. Kuczyński, M. Osiewicz (red.), *Dokument pisany w badaniach historyka języka polskiego. Z badań nad grafią i fonetyką historycz-*

nej polszczyzny, Zielona Góra–Poznań: Oficyna Wydawnicza UZG, s. 93–110 (współautor: Karol Zierhoffer).

Refleksy gospodarki zarowej w polskim nazewnictwie. W: R. Łobodzińska (red.), *Nazwy własne a społeczeństwo*. T. II. Łask–Pruszków: Oficyna Wydawnicza Leksem, s. 107–116 (współautor: Karol Zierhoffer).

Nazwy geograficzne w listach Fryderyka Chopina. W: B. Czopek-Kopciuch, P. Żmigrodzki (red.), *Język polski — wczoraj, dziś, jutro...*, Kraków: Lexis, s. 334–338 (współautor: Karol Zierhoffer).

2011

Nazwy geograficzne Europy w języku polskim. *Dziedzictwo i współczesność*, Poznań: Wyd. Naukowe UAM, 272 s. (współautor: Karol Zierhoffer).

2012

Etymologie ludowe, ich funkcja i struktura. *Onomastica*, LVI, s. 15–23 (współautor: Karol Zierhoffer).

Relacje nazewnicze między urbonimami a choronimami. W: I. Łuc, M. Poglódek (red.), *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi*. Katowice: Wyd. UŚ, s. 395–400 (współautor: Karol Zierhoffer).

2013

Etymologie ludowe toponimów historycznie i współcześnie. W: A. Piotrowicz, M. Witaszek-Samborska (red.), *Trwanie w języku... Pamięci Profesor Moniki Gruchmanowej w 10. rocznicę Jej śmierci*. Poznań: Wyd. PTPN, s. 49–56 (współautor: Karol Zierhoffer).

Proust i toponimia Normandii. W: J. Międał, A. Piotrowska-Wojaczyk (red.), *Cum reverentia, gratia, amicitia. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Bogdanowi Walczakowi*, t. III, Poznań: Wyd. „Rys”, s. 581–585 (współautor: Karol Zierhoffer).

Polskie nazwiska od nazw ptaków. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*, 20 (40), z. 2, red. A. Pihan-Kijasowa, s. 221–228 (współautor: Karol Zierhoffer).

2014

Wielka Rewolucja Francuska oraz Rewolucja Październikowa a toponimy. W: A. Gałkowski, R. Gliwa (red.), *Mikrotoponimia i makrotoponimia*, Łódź: Wyd. UŁ, s. 235–243 (współautor: Karol Zierhoffer).

2015

Toponimy i chrematonimy na tle ich związku z kulturą. W: I. Sarnowska-Giefing, M. Balowski, M. Graf (red.), *Funkcje nazw własnych w kulturze i komunikacji*, Poznań: UAM, s. 793–801 (współautor: Karol Zierhoffer).

2016

Polityczne i upamiętniające funkcje urbonimów odantroponimicznych. *Onomastica*, LX, Kraków, s. 303–315 (współautor: Karol Zierhoffer).

Słowianie Połabscy w świetle utworzonych przez nich urbonimów. Poznań: Wyd. PSP, 86 s. (współautor: Karol Zierhoffer).